

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua työ- ja elinkeinoministeriölle hankintalain muutoksia koskevasta työryhmämietinnöstä. Keskitymme lausunnessamme yksinomaan harmaan talouden torjuntaan liittyviin ehdotuksiin, joista osaa pidämme ongelmallisina.

Keskeisimpänä suosituksenamme esitämme, ettei rikosrekisteriotteiden tarkastukseen perustuvasta poissulkemisperusteiden todentamisesta tule siirtyä rikostaustan omaehtoiseen selvittämiseen.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

-

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?

-

- Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä

keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Työryhmämuistiossa esitetään, että pakollisten poissulkemisperusteiden todentaminen voisi jatkossa perustua yrityksen vastuuhenkilöiden antamaan omaehtoiseen vakuutukseen. Työryhmä esittää toisin sanoen, ettei poissulkemisperusteiden olemassaoloa enää tarkistettaisi rikosrekisteriotteilta. Finnwatch katsoo, että muutos heikentäisi merkittävästi pakollisten poissulkemisperusteiden merkitystä ja vaarantaisi harmaan talouden torjuntaan julkisissa hankinnoissa liittyvät tavoitteet eikä sitä siten tulisi toteuttaa.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Muutosehdotusta perustellaan työryhmämuistiossa hallinnollisen taakan keventämisellä sekä sillä, että poissulkemisperusteita on ilmennyt rikosrekisteriotteiden tarkastuksissa vain harvoin. Hallinnollinen taakka ei kuitenkaan välttämättä juurikaan kevenisi, sillä myös vastuuhenkilöiltä tarvittavien vakuutusten hankkiminen ja arvioiminen aiheuttaisi hallinnollista työtä. Finnwatch suosittelee, että hallinnollista taakkaa pyrittäisiin ennemmin keventämään esimerkiksi kehittämällä rikosrekisteritietojen hakuprosessia siten, että tarvittavat tiedot saataisiin jatkossa sähköisesti. Se, että poissulkemisperusteita on tullut on tullut vain harvoin vastaan, johtunee puolestaan pitkälti rikosrekisteriotteiden tarkistamiseen perustuvan menettelyn ennaltaehkäisevästä vaikutuksesta. Tuomioita saaneet jättävät toisin sanoen osallistumatta kilpailutuksiin, koska on selvää, että rikostausta kävisi prosessissa ilmi. Siirryttäessä omaehtoiseen vakuutukseen tämä pelotevaikutus poistuisi ja rikostuomioiden salaamisesta tulisi käytännössä mahdollista. On myös huomionarvoista, että vastaava rikosrekisteriotteiden tarkistamiseen perustuva menettely on työryhmämuistion mukaan yleinen muissakin EU-maissa.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Työryhmämuistiossa esitetään tiettyjä laajennuksia ehdokkaiden tai tarjoajien pakollisiin poissulkemisperusteisiin. Työryhmämuistiossa ehdotetaan, että nykyisten poissulkemisperusteiden lisäksi myös rikoslain 30 luvun mukainen törkeä kirjanpitorikos sekä 48 luvun mukaiset törkeät ympäristörikokset olisivat jatkossa pakollisia poissulkemisperusteita. Finnwatch kannattaa näitä laajennuksia. Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön selvitysten perusteella pakollisiin poissulkemisperusteisiin olisi kuitenkin perusteltua tehdä myös muita lisäyksiä, sillä useilla muillakin

rikosnimikkeillä on havaittu olevan selkeä yhteys harmaaseen talouteen. Näiden laajennustarpeiden osalta kehotamme ministeriötä tutustumaan Harmaan talouden selvitysyksikön antamaan lausuntoon.

Hietanen Saara
Finnwatch ry